

TEHNIKA I INFORMATIKA U OBRAZOVANJU

3. Internacionalna Konferencija, Tehnički fakultet Čačak, 7–9. maj 2010.

TECHNICS AND INFORMATICS IN EDUCATION

3rd International Conference, Technical Faculty Čačak, 7–9th May 2010.

UDK: 371.13

Stručni rad

DOŽIVOTNI PROFESIONALNI RAZVOJ NASTAVNIKA

Miloratka Simeunović¹

Rezime: Cilj ovog rada je ispitivanje različitih oblika obrazovnog procesa o primeni stečenih znanja i veština za obavljanje nastavničke profesije. U radu je razmatrano procena stručnog usavršavanja nastavnika na primeru osnovnih i srednjih škola opštine Ivanjica. Predmet ovog istraživanja jeste podizanje kvaliteta nastave, a time i učenja i postignuća učenika kada je u pitanju uključivanje nastavnika u proces doživotnog učenja.

Rezultati istraživanja poslužili su i za analizu profesionalnog razvoja na nivou škole, kao i za koncipiranje podrške obrazovno-vaspitnim organizacijama u narednom periodu.

Ključne reči: nastavnik , doživotno učenje.

TEACHER'S LIFETIME PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Summary: The goal of this paper is the examination of different forms of educational process about the application of acquired knowledge and skills in teacher's profession. The paper deals with the evaluation of professional teacher's training on the example of primary and secondary schools in the Ivanjica community. The topic of this research is the improving of teaching quality, studying and students' achievements regarding the inclusion of teachers in the process of lifetime learning.

The research results were used for the analysis of the professional development on the school level, and also for the outlining of support for educational organizations in the following period.

Key words: teacher , lifetime learning.

1. UVOD

Profesionalni razvoj nastavnika je zakonom regulisano pravo i obaveza svakog pojedinca. Stručno usavršavanje nastavnika pokriva sve oblasti profesionalnog razvoja od inicijalnog obrazovanja do stručnih seminara i radionica kao i literature neophodne svakom profesionalcu.

Profesionalni razvoj nastavnika ima karakter doživotnog usavršavanja. Inicijalno obrazovanje vezuje ce za univerzitetske institucije, a stručno usavršavanje za institute,

¹ Miloratka Simeunović, Thnička škola, OŠ "Milinko Kušić" Ivanjica, e-mail: milasim@neobee.net

zavode, stručna udruženja nastavnika, razne ne vladine asocijacije i organizacije. Najčešće ce odvija preko seminara radionica, studijskih putovanja i razmene nastavnika. Edukatori su eksperti iz nauke, iskusni nastavnici iz škola ili stručnjaci iz ostalih sfera društvenog života koji su zainteresovani za obrazovanja. Znanja i iskustva koja polaznici stiču na seminarima i radionicama vrednuju se na način na koji ih nastavnik primenjuje u nastavi i mogu da utiču na profesionalno napredovanje pojedinaca.

2. STRATEGIJA PROFESIONALNOG RAZVOJA NASTAVNIKA

Strategija stalnog profesionalnog razvoja nastavnika sprovodi se kroz jedinstven koncept osnovnog obrazovanja (studije), pripravnništva, stručnog usavršavanja, sistema praćenja i profesionalnog napredovanja kroz zvanja.

Cilj stručnog usavršavanje uz rad sprovodi se u cilju kontinuiranog razvoja profesionalnih kompetencija:

- Aktivnim učešćem u sopstvenom kontinuiranom stručnom usavršavanju i unapređivanju obrazovnog sistema,
- Uključivanjem u proces doživotnog obrazovanja uz podršku škole, centara za profesionalni razvoj, fakulteta, Ministarstva prosvete Republike Srbije i lokalne zajednice.

Novе institucije za podršku razvoju obrazovanja na nacionalnom nivou:

- Centar za strateški razvoj,
- Centar za razvoj programa i udžbenika,
- Centar za profesionalni razvoj zaposlenih,
- Centar za stručno i umetničko obrazovanje.

Centar za profesionalni razvoj zaposlenih – nacionalni nivo:

- Unapređivanje i razvoj sistema stručnog usavršavanja i profesionalni razvoj zaposlenih u ustanovi,
- Polaganje ispita za dozvolu za rad nastavnika, vaspitača i stručnog saradnika i ispita za direktora,
- Vrednovanje kvaliteta ostvarivanja programa stalnog stručnog usavršavanja zaposlenih,
- Pružanje stručno-pedagoške pomoći nastavniku, vaspitaču i stručnom saradniku,
- Saradnja sa nastavničkim fakultetima, univerzitetima i drugim stručnim institucijama u zemlji i inostranstvu. [2]

3. STRUČNO USAVRŠAVANJE NASTAVNIKA

Biti uspešan u obavljanju bilo koje profesije gotovo je nemoguće bez kontinuiranog profesionalnog razvoja koji se može sagledati u kontekstu koncepcije doživotnog učenja. Ako želimo da naši nastavnici uspešno pomažu i podržavaju proces učenja učenika, onda oni sami moraju da budu uspešni učenici. Ako su naše škole organizacije u kojima se uči, onda i one same moraju biti organizacije koje uče. [5]

Kao organizacija koja uči, škola treba sama da prati i evaluira svoj rad, te da ga na osnovu toga unapređuje.

Takva škola treba da ima:

- Jasan i zajednički program,
- Timsku strukturu koja zamenjuje hijerarhijsku strukturu,
- Rukovodeći kadar osposobljen za rukovođenje i uključivanje drugih u proces rukovođenja,
- Kulturu saradnje i razmene iskustava,
- Mogućnost podučavanja i mentorisanja kolega,
- Mogućnost da se prenosi i stvara znanje.

U školi koja uči:

- U centru svega su deca i njihovo učenje,
- Nastavnici su podstaknuti da i sami budu oni koji uče,
- Nastavnici se podstiču da sarađuju i uče jedni od drugih,
- Škola (svi oni koji čine školu) uče kako da napreduju,
- Direktor je vodeći učenik . [1]

4. PRIMER STRUČNOG USAVRŠAVANJA U ŠKOLAMA OPŠTINE IVANJICA

Osnovni cilj istraživanja bio je: utvrditi da li primena stručnog usavršavanja utiče na uključivanje nastavnika u proces doživotnog učenja.

Rezultati istraživanja poslužili su i za analizu početnih iskustva u primjeni modela profesionalnog razvoja na nivou škole, kao i za koncipiranje podrške obrazovno-vaspitnim organizacijama u narednom periodu. [4]

4.1. Zadaci istraživanja

Definisani su sledeći zadaci istraživanja:

- utvrditi da li stručno usavršavanje utiče na motivaciju nastavnika za doživotnim učenjem,
- utvrditi da li metode učenja koje se primjenjuju na seminarima doprinose razvoju efikasnijih metoda samostalnog učenja kao uslova za uspešno doživotno učenje,
- utvrditi da li stručno usavršavanje doprinosi promišljanju nastavnika o sopstvenoj praksi kako bi na osnovu samorefleksije planirao dalje učenje.

4.2. Hipoteze istraživanja

Glavna hipoteza: Primena stručnog usavršavanja i njen uticaj na razvoj potreba nastavnika za doživotnim učenjem.

Podhipoteze:

1. Aktivnosti koje utiču na motivaciju nastavnika za doživotnim učenjem.
2. Metode učenja koje se postižu stručnim usvršavanjem doprinose razvoju efikasnijih metoda samostalnog učenja kao uslova za uspešno doživotno učenje.
3. Stručno usvršavanje doprinosi promišljanju nastavnika o sopstvenoj praksi kao osnovi planiranja daljeg učenja.

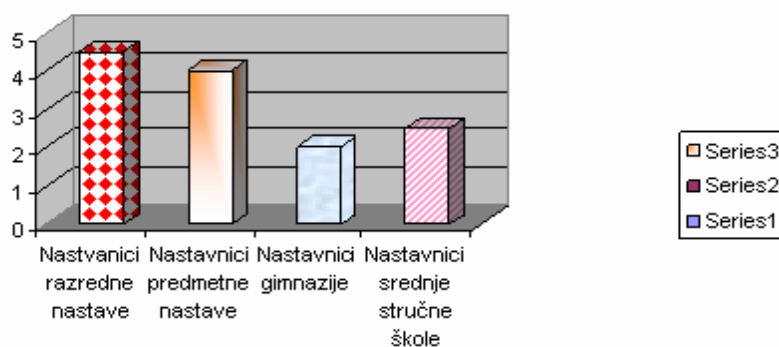
4.3. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U istraživanju je korišćena analitičko-deskriptivna metoda i tehnika anketiranja. Instrument istraživanja bio je anketni upitnik na koji su davali odgovore nastavnici i učitelji.

4.4 Uzorak istraživanja

Osnovni skup istraživanja, kada su škole u pitanju, sastoji se od sedam osnovnih škola i dve srednje škole. U osnovnim školama učestvovalo je 73 nastavnika razredne nastave i 164 nastavnika predmetne nastave. U srednjoj Tehničkoj školi u istraživanju je bilo uključeno 45 nastavnika, a u Gimnaziji 30 nastavnika. Istraživanje je vršeno na osnovu ukupnog broja bodova dobijenih na seminarima za svakog pojedinca posebno u periodu od 2004 do 2009 godine. Rezultati ovog uzorka prikazani su na skali od 1 (minimalno) do 5 (maksimalno). Pokazalo se da nastavnici razredne nastave imaju najviše bodova dobijenih na seminarima i oni su na skali stručnog usavršavanja dobili ocenu 4,5. Nastavnici razredne nastave dobili su ocenu 3,8 na skali od jedan do pet. Nešto slabiji uspeh postigli su nastavnice srednje stručne škole 2,2, dok su nastavnici Gimnazije dobili ocenu 1,8 na skali od 1 do 5. [3]

Procena predstavlja skalu stručnog usavršavanja od 1 minimalno do 5 u potpunosti

Grafik 1: Prosečno zadovoljstvo usvojenim znanjima i veštinama u toku stručnog usavršavanja i obrazovanja

5. POVEZIVANJE STRUČNOG USAVRŠAVANJA SA NAPREDOVANJEM U STRUCI

Rezultati dobijeni primenom navedenog instrumenta analizirani su i interpretirani u odnosu na:

- učešće nastavnika u realizaciji aktivnosti profesionalnog razvoja na nivou škole,
- uticaj učešća nastavnika u aktivnostima profesionalnog razvoja na doživotno učenje,
- uticaj učešća nastavnika u aktivnostima profesionalnog razvoja na razmišljanje o sopstvenoj nastavnoj praksi.

U tabeli 1. dat je prikaz usvojenih znanja i veština na posmatranom rang u nastavnika razredne nastave i nastavnika predmetne nastave u osnovnim školama.

Rang stečenih znanja i veština predstavljen je ocenom od jedan do pet. Ocena jedan predstavlja najniži a ocena pet najviši rang na skali ocenjivanja znanja i veština. Najniži rang zabeležen je u pimeni informatike u nastavi a najviši u vođenju razreda, rad sa nadarenim učenicima i poznavanju školskog zakonodavstva.

Tabela 1: Znanje i veštine razrednog i premetnog nivoa nastavnika

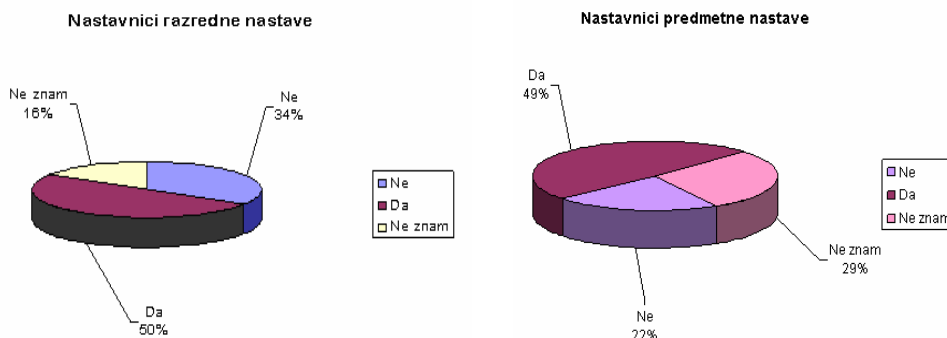
ZNANJA I VEŠTINE	RANG razredni	RANG predmetni
Primena informatike u nastavi	2	2
Rad sa učenicima sa emocionalnim smetnjama i smetnjama u ponašanju	2	2
Rad s učenicima sa teškoćama u učenju	3	3
Rad sa nadarenim učenicima	5	5
Poznavanje školskog zakonodavstva	5	5
Komunikacija i saradnja sa roditeljima	4	3
Primena praktičnih veština u nastavi	4	4
Vođenje razreda	5	5

U tabeli 2. dat je prikaz usvojenih znanja i veština na posmatranom rangu nastavnika srednje stručne škole i gimnazije. U rangu poznavanja znanja i veština za nastavnike predmetne nastave najslabiji rang zabeležen je pri radu sa učenicima sa teškoćama u učenju, dok je rad sa nadarenim učenicima i primena praktičnih veština u nastavi na najvišem rangu.

Tabela 2: Znanje i veštine ranga nastavnika srednjih škola

ZNANJA I VEŠTINE	RANG gimnazije	RANG strukovne škole
Rad sa učenicima sa teškoćama u učenju	1	2
Rad sa učenicima sa emocionalnim smetnjama i smetnjama u ponašanju	2	3
Primena informatike u nastavi	3	2
Vođenje razreda	4	4
Poznavanje školskog zakonodavstva	5	5
Komunikacija i saradnja sa roditeljima	3	3
Rad sa nadarenim učenicima	5	4
Primena praktičnih veština u nastavi	5	5

Na pitanje da li treba stručno usavršavanje da bude povezano sa napredovanjem u struci uvođenjem bodova za učešće u usavršavanju, učitelji i nastavnici dali su svoj odgovor. Na osnovu ukupnog broja ispitanih učitelja njih 16% ne zna, 34% ispitanika dalo je odgovor ne i polovina (50%) od isptanih učitelja odgovorilo je potvrdno.

Grafik 2: Struktura ispitanika nastavnika razredne nastave i nastavnika predmetne nastave

Kod nastavnika predmetne nastave 29% ispitanih dalo je odgovor ne znam, 22% odgovor ne i 49% odgovorilo je potvrdno.

Područja o kojima bi učitelji i nastavnici želeli da nauče više u okviru stručnog usavršavanja su:

Tabela 3: Područja učiteljskog i nastavničkog rada

PODRUČJA UČITELJSKOG/NASTAVNIČKOG RADA	OSNOVNE ŠKOLE	SREDNJE ŠKOLE
Rad sa učenicima sa različitim teškoćama u učenju i ponašanju	2	3
Rad sa računarom i primena informatike u nastavi	5	4
Rad sa nadarenim učenicima	5	4
Primena novih nastavnih metoda i veština u učenju	4	2
Komunikacijske veštine (saradnja sa učenicima i sa roditeljima)	5	5
Načini praćenja i vrednovanja učeničkog postignuća	3	4
Najnovije veštine i dostignuća u predmetnom području	4	4

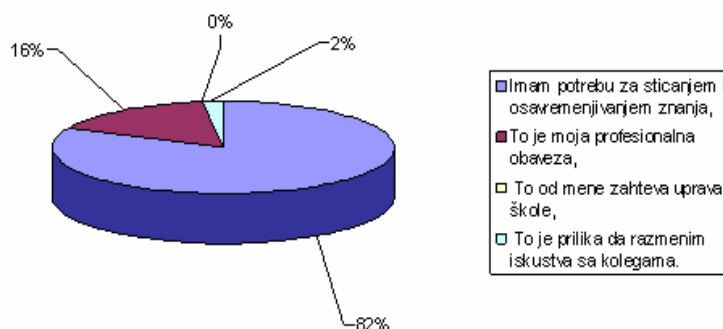
Nastavnici i učitelji u stručnom usavršavanju akcenat uglavnom stavljaju na uvođenje inovacija u njihovom radu. Korišćenje računara kao neophodnog sredstva u nastavi, zatim nove metode za izvođenje nastave, uglednih i oglednih časova, analiza relevantne literature, okrugli stolovi i diskusije na odabrane teme, realizacija ili učešće na radionicama i seminarima, realizacija akcionih istraživanja i sl. Veliki i dragocen deo procesa učenja nastavnika u školi čini razmena iskustava sa kolegama. U tu svrhu mnoge škole planiraju i realizuju susrete sa drugim školama i u skladu sa tim razmenu ideja o kvalitetnoj i uspešnoj realizaciji nastavnog procesa. Relevantan podatak za realizaciju cilja ovog istraživanja i donošenja zaključaka jeste razlog za uključivanje nastavnika u profesionalni razvoj. Nastavnici i učitelji odgovorili su na ovo pitanje zaokruživanjem jednog od ponuđenih odgovora.

Kao odgovor na ovo pitanje učiteljima i nastavnicima ponuđene su četiri mogućnosti:

- 1) Imam potrebu za sticanjem i osavremenjivanjem znanja,
- 2) To je moja profesionalna obaveza,
- 3) To od mene zahteva uprava škole,
- 4) To je prilika da razmenim iskustva sa kolegama.

Analiza istraživanja pokazuje da su se učitelji i nastavnici odlučili uglavnom za osavremenjivanjem znanja. Taj razlog nastavnici su naveli 256 puta (82%), što pokazuje da su svesni potrebe za daljim učenjem i profesionalnim razvojem. Takođe, sudeći po tome što je kategorija to je moja profesionalna obaveza izabrana 50 puta (16%), jasno je da nastavnici prepoznaju i prihvataju ovaj deo svoje profesionalne karijere kao nezaobilazan. Ne treba zanemariti podatak da je kategorija to je prilika da razmenim iskustva sa kolegama prisutna 6 puta (2%) u njihovim odgovorima, što upućuje na zaključak da su neki nastavnici delimično spremni na timski rad i uzajamno učenje.

Doživotni profesionalni razvoj nastavnika

Grafik3: Razlozi za doživotni profesionalni razvoj nastavnika

6. ZAKLJUČAK

Na osnovu sprovedene ankete među učiteljima i nastavnicima dolazi se do sledećih zaključaka:

Prosečne procene doprinosa znanja i vrednosti i kod učitelja i kod nastavnika nisu zadovoljavajuće. Potrebna je veća zastupljenost edukacijskih znanja.

Doživotno kontinuirano usavršavanje treba temeljiti na praćenju potreba nastavnika i učitelja, ali i na mišljenju ostalih delova obrazovnog sistema (stručnih službi, roditelja, fakulteta).Potrebno je razraditi i regulisati sastav povezivanja stručnog usavršavanja sa napredovanjem u profesiji.

Rezultati dobijeni ovim istraživanjem potvrđuju našu osnovnu hipotezu da primena sistema stručnog usavršavanja utiče na razvoj potrebe nastavnika za doživotnim učenjem, kao i postavljene podhipoteze:

1. Aktivnosti stručnog usavršavanja utiču na motivaciju nastavnika za doživotnim učenjem.
2. Metode učenja koje se primjenjuju na seminarima doprinose razvoju efikasnijih metoda samostalnog učenja kao uslova za uspješno doživotno učenje.
3. Stručno usavršavanje doprinosi promišljanju nastavnika o sopstvenoj praksi kao osnovi planiranja daljeg učenja.

7. LITERATURA

- [1] http://195.66.163.162/download/razvoj_nastavnika-bilten4-2009.pdf.
- [2] <http://www.rc-cacak.co.rs/?q=node/8>.
- [3] ***Interna dokumentacija škola u opštini Ivanjica, 2009.
- [4] Katalog programa stručnog usavršavanja nastavnika za 2004/05 2006/7 i 2008/9 školsku godinu, Zavod za obrazovanje, Beograd 2009.
- [5] Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (sl.gl.br. 62/03, 64/03, 58/04)